

ЭПТИГ АРГАЛАР

Партия организацияздары ууртулганы-биле чер-де херэженнер чөвүлөлдөр СЭКП-нин XXIV съездинин шийитирлерин амдыралга боттандырып аидекейлиг кижип турарлар. Соолгу чылдарда ук ажылды чоңуң чурттап турар черини айтып-биле чорулар арта неперегей апарган.

Козонки чурттакчы чон агиткватиралар, агиткватиралар болгаш микрорайон агиткватиралар айтып-биле бөлүктөрү тухалтылган. Ол бөлүктөрүн эки идекейлик кижилер хей-ниги айдан баштап баарга ууртуу турар. Агитас-массалыг агиткватиралар чурданып калып бөлүктөрү чонун чурттап турар черини айтып-биле бөлүктөрү арта неперегей апарган.

Козонки чурттакчы чон агиткватиралар, агиткватиралар болгаш микрорайон агиткватиралар айтып-биле бөлүктөрү тухалтылган. Ол бөлүктөрүн эки идекейлик кижилер хей-ниги айдан баштап баарга ууртуу турар. Агитас-массалыг агиткватиралар чурданып калып бөлүктөрү чонун чурттап турар черини айтып-биле бөлүктөрү арта неперегей апарган.

Партия организацияздары ууртулганы-биле чер-де херэженнер чөвүлөлдөр СЭКП-нин XXIV съездинин шийитирлерин амдыралга боттандырып аидекейлиг кижип турарлар. Соолгу чылдарда ук ажылды чоңуң чурттап турар черини айтып-биле чорулар арта неперегей апарган.

Козонки чурттакчы чон агиткватиралар, агиткватиралар болгаш микрорайон агиткватиралар айтып-биле бөлүктөрү тухалтылган. Ол бөлүктөрүн эки идекейлик кижилер хей-ниги айдан баштап баарга ууртуу турар. Агитас-массалыг агиткватиралар чурданып калып бөлүктөрү чонун чурттап турар черини айтып-биле бөлүктөрү арта неперегей апарган.

Партия организацияздары ууртулганы-биле чер-де херэженнер чөвүлөлдөр СЭКП-нин XXIV съездинин шийитирлерин амдыралга боттандырып аидекейлиг кижип турарлар. Соолгу чылдарда ук ажылды чоңуң чурттап турар черини айтып-биле чорулар арта неперегей апарган.

Козонки чурттакчы чон агиткватиралар, агиткватиралар болгаш микрорайон агиткватиралар айтып-биле бөлүктөрү тухалтылган. Ол бөлүктөрүн эки идекейлик кижилер хей-ниги айдан баштап баарга ууртуу турар. Агитас-массалыг агиткватиралар чурданып калып бөлүктөрү чонун чурттап турар черини айтып-биле бөлүктөрү арта неперегей апарган.

Ыранны Менгун-Тайгань

Ыранны Менгун-Тайгань наада өтүтү дегем оларара «Малчы» колхозуң бир кодан тыва хоюн хоочун малчыны Дыртына Мага-Ширевна Биче-оол кадары турар. Мага-Ширевна нинтинин мал-ажылына ам 20 чыл шкан. Ур чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы дээш «Хунду-лелдин Демээ», Октябрь Революцияны орденер болгаш Ленинчи юбилей медаль-биле шандаткан.

Он ангыда Дыртына Мага-Ширевна хей уруларынч иди, оон херээде «Иенин алдары» орденин ийги черин чынап чоруур. Тодара-лычы бо дөрткү чылда төрүүр чок хойдан чок хураган менди алыр, тыва хойдан алы кыргылдызын нөвүдери согулганын ажылап турар. Чурунта: Д. М. БИЧЕ-ООЛ.

Гильна Нагмуловна Батальнова

Гильна Нагмуловна Батальнова — Кызыл хоррада эки баш таарыччыларынын бирээ. Ошаншан ажылына кызыман, бедик мергежилди мастер. Ол коммунисттик күш-ажылың шалыпчысы: Шийитирлиг 1973 чылда он күш-ажылың чазан бедик-биле үнөлүш, күш-ажылың Кызыл Туш орден-биле шандаткан. Гильна Нагмуловна ий чынышты улаштыр Кызыл хоррай Советинин депутатына соңгулда келген.

Чурунта: Г. Н. БАТАЛЬНОВА. А. МОНГУШУҢ фотолары.

«СЭРЭ-нин Дээди Советинге соңгулда дугайына Дүрүмгө» дүшүрү бистин чуртта политиктиг чугула кампания—соңгулда белекел бо хүнерде калбарган болгай. Ол Дүрүм болза баулуг уаучу совет демократиянын өндүр чаагайын көргүзүп турар хойлуу болуп турар. Анаа холбакшаң чамдык чугула айтырларың соңгукчулар, ылангыя бо чылдын июль 16-да эки-не баштай соңгуур амык соңгукчулар соңгуурлар турар. Ынчанга анаа кыска тайкыларың бээрин орадалгың керейи.

СЭРЭ-нин Дээди Советинге соңгулдагы чоруларда кол барымалаалар чүтү болур СЭРЭ Конституцияда доктаанган соңгулда системанын принциптери ол Дүрүмде мадандылаан. Соңгукчулар дандызы, оруктары болгаш участоктары, соңгулда коммиссарлар канчаар тургузарын, оларнын эрге-хүлөөгелерин, депутаттың кандидаттарын канчаар дешпирерин, бадылааның чорударын, соңгулда түнелдерин тодаларынын чурумун ыла айтыккан.

БУГУ-НИТИНИҢ СОҢГУЛДА ЭРГЕЗИ ДЕП ЧҮЛ? Ол дээрге, угааны солуу болгаш сүтүн шийитиле-биле соңгуур эргезин камтап кижилерде ангыда, 18 хар четкен бугу совет хамаатылар соңгулдага кижир дээни ол. Ук эргези совет Конституция хандырар турар.

СЭРЭ-нин Дээди Советинин депутаттыга 23 хар четкен хамаатылар соңгулда болур.

Бугу-нигинин соңгулда эргези дээрге, күрүнеңи башкаларыга, чоңуң тура-соруун бугуң илердинге, күрүнеңи янзы-бүрү органарының ажыл-чорудулгазын хей-нигинин талазында контролдарыңга массаны хаара тударынын күшүгү ченеса.

СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ДЕҢ ЭРГЕ ДЕП ЧҮЛ? Ол дээр-

ге, соңгукчу бугузу соңгулдага ден эргелиг кижире-дир. Чыжаа, бисте херэженнер чуртун ажыл-агый, култура тургузушкунуңга, хей-ниги политиктиг амдыралга эр кижилер-биле ден эргелиг совет Конституциянын 122 чүгүндө мадандылаан болгай. Ол ишкан агар соңгулдага база бугу ден эргелиг кижире болган соңгукчулар эргелиг. Совет Армияда албай эртирер турар хамаатылар база соңгуур болган соңгулар эргелиг.

ДОТ СОҢГУЛДА ЭРГЕЗИ ДЕП ЧҮЛ? Соңгуданың дорт азы СЭРЭ-нин Дээди Советинге чедир шүүт чорударын бистин үндүң хойдуштуу дүрүмчүккө. Кандың-даа чара барым-далалайың Дээди Советке дорт соңгуп турар. Бо чорук Совет эрге-чагырганың алдар-хундузун дыка бедидиң, масса-биле чам чопшудаштырар турарын амдыралдан көрүп турар болгай бис. Чуртун ажылчыларың, тараачылары болгаш чоңуң өске-даа секетери көзү, район, область, харын-даа СЭРЭ-нин Дээди Советинге төлөлекчилерин эки билип, оларга чагыгылар берип турар.

Чажат бадылаашкын үезинде соңгукчу бугузу бодуңуң бадылаашкын берип, бодуңуң тура-соруун хостуг илередир.

Совет соңгулда системасы бистин улуг Төрөң туртувустуң ажылы чоннарнын эрге-ажылыңа бугуң дугуштур турар болгаш совет улус бодуңуң Коммунисттик партиязың, Совет хазаан долгандыр улам-на сырый паттыгыш турарын бистин туртувусту соңгулдаалар бугуң бадтыкп келген. СЭРЭ-нин Дээди Советинге бо чылдын июль 16-да болур соңгулда ону база катп көргүзөр.

М. ОНДАР-ООЛ,
Тыва АССР-инд Министрлер Чөвүлөлдүн оргинструктор квалдынын инструктору.

БЕДИК АТКА ТӨЛЕПТИГ

«Тоску беш чылдын тодаларың дөрткү чылдыңа төрүүр 100 хойнуң чаш төлүң бугуң камгалап алыр мен» — чылда хулаалегин хойжу Ч. У. Чаманың 110 кылдыр ажырдусеткен. Чигжит-оол Улуг боаревичиниң чүтле «Х Улуг хурал» колхозта эвес, нити Улуг-Хем районун малчынын хар-назы болгаш ажыл стаж талазы-биле аныла деп болур. Ынчалза-да ол хойжунда келген үезинин дургузуна колхозтон эр эки малчынын диртип мактадып, шандатып келет.

Чигжит-оол Чаманың эргек уеле көргүзүлгөңи кысказы-биле доктап, номчукчу-га соңгуургадыра мындыг: 1971 чылда төрүүр 100 хойга ованштыр 106, 1972 чылда — 112, а беш чылдыр өрткен шийитирлиг чылдына баш хураганга бөтөтүр берген. Ол-да эле малчынын бир хойга ованштыр кыргып алган дүгү чыл саналган ангы-даа болза, ажыл-агый-нын чамык малчынындыла ыракта бедик, дээрлеринин оорунуңа саналып келген. Ол бо арзына бир хойлан-на 2-ден 3 килограмм чедир дүктү кыргып. Анык малчың амды-лааның баштайгы чылдарында колхозтуң хоочун малчыныры О. Дачы-оол, В.

Чошпук оларнын сүмөйиң дян-чар, оларнын арга-дуржула-зын өрөйиң турган.

Анык малчынын кызыман-лай күш-ажылын Коммунисттик партия, Совет хазаан бедик-биле үнөлүш. Тоску беш чылдын шийитирлиг ушкү чылдында Чигжит-оол Улугбоаревич Чаманың «Хундулелдин Демээ» орден-биле шандаткан.

Ван-колчулар ажыл-ишке келсе, анык малчың: Бистин Чигжит-оол — дикшиң, анаа чоргаарларын турарлар. Чоокта чаа Чигжит-оол Чаманың СЭКП келжигүнүңе хулел болган. Ол, коммунист дүл бедик атка төлептиг.

Ч. ХОМУШУ.

Он бээр сес чыл эртен. Бо арзында чаа кубометр туду-дуг можон, одакта материал-ларын, кыштагаларже сөже тоина мал чевирини сөөртпөң дээр. Тере-Хөл ишкан берге оруктуг, тайга сымның черлерге мактадыл, техникага камың, чоңуңа хундулаут амды-лаары мынды-ла белең эвес.

Антон Манчынның башкарыңа ДТ-74 маркалыг трактор шынч кайы-даа элчездене белең, кандың-даа амдыла туруубас болуп келген. Ол дээрге ээянниң камыңг эдилелде, ийиң ажаалдында болуру бидингир. Ол механи-заторун чургу колхозтуң хундулус самбырагыңа каш тыла улаштыр чырыттымып келген база таварыга эвес.

«Тере-Хөл» колхозтуг башкаар чери бо чылдың бирги шивартамың түнелчин уңдир-еши, мадгыңа механизматорлар арзынга калбарган соци-алисттик чарыкша тилекчи бол-ган А. Манчынга курортка мыншаныр хаас пүрөтканы берген.

С. ЭРЕС-ООЛ.

Дээрлериниң дээреси

Машина-техникага соңуур-галдың, ылангыя механика-тор болуксаар күзедин бары-маалаан, колхоз баштаар че-ри ону Кызылга тракторис-тер күрүзүңе чоруктан. Соу-ла чадып алдынган, ол — анык, харын-даа мергежилдик трактористерниң бирээзи апар-ган.

Оон бээр сес чыл эртен. Бо арзында чаа кубометр туду-дуг можон, одакта материал-ларын, кыштагаларже сөже тоина мал чевирини сөөртпөң дээр. Тере-Хөл ишкан берге оруктуг, тайга сымның черлерге мактадыл, техникага камың, чоңуңа хундулаут амды-лаары мынды-ла белең эвес.

Антон Манчынның башкарыңа ДТ-74 маркалыг трактор шынч кайы-даа элчездене белең, кандың-даа амдыла туруубас болуп келген. Ол дээрге ээянниң камыңг эдилелде, ийиң ажаалдында болуру бидингир. Ол механи-заторун чургу колхозтуң хундулус самбырагыңа каш тыла улаштыр чырыттымып келген база таварыга эвес.

«Тере-Хөл» колхозтуг башкаар чери бо чылдың бирги шивартамың түнелчин уңдир-еши, мадгыңа механизматорлар арзынга калбарган соци-алисттик чарыкша тилекчи бол-ган А. Манчынга курортка мыншаныр хаас пүрөтканы берген.

С. ЭРЕС-ООЛ.

«Дон-Терезин» совхозтуң 10 ажык кодан 2000 кире сарымы амгы уесе Саан артында Че-хан, Кертан, Кара-Сев, Кара-Суг деп чок өтүтүг чайлагар-да чед берген.

ЧАЙЛАГДА

Баштайгы коданарын дур-жулгагы кадарчылар О. Ыр-лаар-оол, А. Монгуш, О. Кар-

Номчукчулар шүгүмчүлөп, саналдап тур

Шынары дөмей... Далангын сорттары янзы-бүрү болгай, Бистин Чадааның длеб заводундан ма-газынгерге кирген клетиң садып алган кижикайгаар. Оларнын шынары бир дөмей, а эркеттери ангы-ангы болтуларар.

Чижээ, 16 болгаш 25 көпектк эрктетик хлелериниң кайзынч-даа шынары дөмей боор-дур. Бирги сортуң далангындан бижырган 38 көпектк эрктетик хлелтиң шынары 25 көпектктинге четпес болтулар.

Мандыг таварыла эртен чылдан хоб уламчылаа. 15 болгаш 16 көпектк хлел-териниң шынары чоокка чедир-ле дөмей болуп келген.

Мандыг байаалдан болдурубас диле, хлел бижыгар далангын чон сорттары негет-терин. Ынчанга Чадааның хлел заволу бо четпестерин дарый чайлаалып, хлелтиң шынарынче кичээтгей салыр үе келген.

Ш. ДУВЕНДЕЙ.

Ээизирээн базаар

Кызыл-Мажалык суурда базаары тур-гусканда бээр ийи-шү чыл чед берген. Эргезинде ол эки-ле деритинген турган.

Ынчалза-даа ук базаар ээизиреп, бок-күзүрге эле бергени ээллентип. Арта-ла район төвүнүң эң улуг ачы-чем болгаш үлетүр бараанынын мадганынын чаны мындай туруп болур бе? Кайнаар-даа баар автобустор доктаар чер база оон ырак эвес. Базаарда тургускан стодлар, сандалар, хеример үрелиң, бузуулулаан чылдар. Чамдыкта арагачыларың ыла-ым-шымзын, ыры-шорууда мадганыла-лар.

Ынчанга бо базаар шөлүн ыяк септеп, корум-чүрүмчүдүп, оң санитарлыг байла-лын чогуур дечнеге тургузарың үе негеп турар.

С. СЕРИН-ООЛ.

ЛЕНИНЧИ УГЛАНЫШКЫН-БИЛЕ

(СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш Л. И. Брежневтин чугааларының болгаш чүүлдериниң дөрткү томунуң чырыкче үнгенинге холбаштыр)

Политиктиг литература ном чурдур тер СЭКП ТК-ниң Чингине секретары эш Л. И. Брежневтин чугааларының болгаш чүүлдериниң дөрткү томун чырыкче үнелген. Чаа том болза, «Ленинчи угла-нышкын-биле деп нигиң э-беле моор мурунда тиген шү кономун уламчылаа болур. ыкча 1972—1974 чылдарга ка-маржир чугааларың, илеткел-дери болгаш чүүлдерин кирген. Ол чылдарда болуулаан улуг бөлүшкүчүлүккүң бирээзи — СЭРЭ-нин тургустуушкунундан бээр чартык чык чыл оон де-дөпел эртирерин болур. Лени-нчи партияның болгаш оң Төп Комитетинин ууртулганы-биле коммунизм тургу-зушкунуңа, СЭКП-нин XXIV съездинин шийитирлерин бот-тандырып аидекейлиг кижип турар. Соолгу чылдарда ук ажылды чоңуң чурттап турар черини айтып-биле чорулар арта неперегей апарган.

Козонки чурттакчы чон агиткватиралар, агиткватиралар болгаш микрорайон агиткватиралар айтып-биле бөлүктөрү тухалтылган. Ол бөлүктөрүн эки идекейлик кижилер хей-ниги айдан баштап баарга ууртуу турар. Агитас-массалыг агиткватиралар чурданып калып бөлүктөрү чонун чурттап турар черини айтып-биле бөлүктөрү арта неперегей апарган.

Партия организацияздары ууртулганы-биле чер-де херэженнер чөвүлөлдөр СЭКП-нин XXIV съездинин шийитирлерин амдыралга боттандырып аидекейлиг кижип турарлар. Соолгу чылдарда ук ажылды чоңуң чурттап турар черини айтып-биле чорулар арта неперегей апарган.

Козонки чурттакчы чон агиткватиралар, агиткватиралар болгаш микрорайон агиткватиралар айтып-биле бөлүктөрү тухалтылган. Ол бөлүктөрүн эки идекейлик кижилер хей-ниги айдан баштап баарга ууртуу турар. Агитас-массалыг агиткватиралар чурданып калып бөлүктөрү чонун чурттап турар черини айтып-биле бөлүктөрү арта неперегей апарган.

Партия организацияздары ууртулганы-биле чер-де херэженнер чөвүлөлдөр СЭКП-нин XXIV съездинин шийитирлерин амдыралга боттандырып аидекейлиг кижип турарлар. Соолгу чылдарда ук ажылды чоңуң чурттап турар черини айтып-биле чорулар арта неперегей апарган.

Козонки чурттакчы чон агиткватиралар, агиткватиралар болгаш микрорайон агиткватиралар айтып-биле бөлүктөрү тухалтылган. Ол бөлүктөрүн эки идекейлик кижилер хей-ниги айдан баштап баарга ууртуу турар. Агитас-массалыг агиткватиралар чурданып калып бөлүктөрү чонун чурттап турар черини айтып-биле бөлүктөрү арта неперегей апарган.

Партия организацияздары ууртулганы-биле чер-де херэженнер чөвүлөлдөр СЭКП-нин XXIV съездинин шийитирлерин амдыралга боттандырып аидекейлиг кижип турарлар. Соолгу чылдарда ук ажылды чоңуң чурттап турар черини айтып-биле чорулар арта неперегей апарган.

Козонки чурттакчы чон агиткватиралар, агиткватиралар болгаш микрорайон агиткватиралар айтып-биле бөлүктөрү тухалтылган. Ол бөлүктөрүн эки идекейлик кижилер хей-ниги айдан баштап баарга ууртуу турар. Агитас-массалыг агиткватиралар чурданып калып бөлүктөрү чонун чурттап турар черини айтып-биле бөлүктөрү арта неперегей апарган.

Партия организацияздары ууртулганы-биле чер-де херэженнер чөвүлөлдөр СЭКП-нин XXIV съездинин шийитирлерин амдыралга боттандырып аидекейлиг кижип турарлар. Соолгу чылдарда ук ажылды чоңуң чурттап турар черини айтып-биле чорулар арта неперегей апарган.

Козонки чурттакчы чон агиткватиралар, агиткватиралар болгаш микрорайон агиткватиралар айтып-биле бөлүктөрү тухалтылган. Ол бөлүктөрүн эки идекейлик кижилер хей-ниги айдан баштап баарга ууртуу турар. Агитас-массалыг агиткватиралар чурданып калып бөлүктөрү чонун чурттап турар черини айтып-биле бөлүктөрү арта неперегей апарган.

Партия организацияздары ууртулганы-биле чер-де херэженнер чөвүлөлдөр СЭКП-нин XXIV съездинин шийитирлерин амдыралга боттандырып аидекейлиг кижип турарлар. Соолгу чылдарда ук ажылды чоңуң чурттап турар черини айтып-биле чорулар арта неперегей апарган.

Козонки чурттакчы чон агиткватиралар, агиткватиралар болгаш микрорайон агиткватиралар айтып-биле бөлүктөрү тухалтылган. Ол бөлүктөрүн эки идекейлик кижилер хей-ниги айдан баштап баарга ууртуу турар. Агитас-массалыг агиткватиралар чурданып калып бөлүктөрү чонун чурттап турар черини айтып-биле бөлүктөрү арта неперегей апарган.

ЧАА МАСТЕРСКАЯ

Чондук дыштанаманын төвү культура оялаары болуп дээр кытта да билигитир. Язы-бурү лекция, беседалар, оюн-концерттер, ужураштылар, кечкиер мада эртерин чугаажок. Бир тзы нилыг болган чүве тоззиде, клуб азы культура бажыны бүтү чонук негелдези, сонургалыа эбугаар ажилдаар, өске талазында оларныч күжүге дайыр апардыр.

Бистин «Чодураа» колхозта көзө культура бажыны үстүнде чүдүлөргө хамаарыштыр көпчөөр ажилдаа турарыа? Бистин ажылымыстын нияти уг-шви колхозтук планынч сорулгаларын күсүдеринче кижилерин мобилизастарыне угланган бойбайн аан. Күш-ажылдын кижилерин алдар-жылары, оларга бараан болуру бистин күндүдүт хуузалы-анс.

Көзө культура бажыны нията лпан эбугаар ажилдаа турар. Ону тургузарда клуб болган библиотекка ажилдакчылары партия организация-анынч удурулгазы-биле чорудар апар. Бодум бо ажилга ажилдаа-ла түр болбаан болган онзагы чугаалаган чүдүлөр менде өзөш. Билчалар-да сөөктү үлө бисте чоруттуулу турат чүдүлө ажилдагы дугайында чугаалаа көрөйн.

Мадыр-иегерге турсаакан кечкө чога солун эрткен деп болуу бис. Мадаа онза-гай чүве чү болган дээр.

Кызылдың чер ажылы кылар тутуд эргеленинч эп Кузнецовка удурутка бригадыа чога ачы-дуза чедиреринч чаа мастерскаяны кылган. Оң тавандаа эгелези, ону ажылдаа кииреринче чедир бугу ажилда эп Эрес-оолга удурутуган ады кижиле эвено боттандырган. Алган социалистиг хуузалыгы амдырааа чедиреринч күсүдөр азом В. Овчинникова, В. Троя, М. Эрес-оол кызымак ажилдаанар.

Тутудууларынч чога совиозын, чаа мастерская май 11-ден эгелен. Кызылдың чурттакчыларында ачы-дузазын бараалда-дып эгелези. Мастерскаяны амы үеңич чаа техниказы-биле эрерин. Адаа херектегининч язы-бүрү чагыларын оң күзөүн эбугаар боттандырат. Адаккы каддына делем зал-кжаларынч кеткен индичинч ояларын манаашкын аразында кылар. Оң селтегези минута-биле санаттылар.

Садым алчымынч чаа иди чамдыкта кыры базар, бажы кызар, тар-даа болуугаар, чамдыкта херин алгы боор. Ону бодурбазымынч хемчегерин боттандырат тускай чаа станок алдымыс. Индичеринч булдан ону эозине таарышпа-ла, оң херектезин эбугаар өң-биле бодуру тускай өрөө ача база бар. Селтези индичерин эгээ, дүрбүү-биле хоюугаар, хоо-биле кылар ажилда чаа станок-биле солдан. Чаа техно-логияны бийдагыт ажыгаанынч түнелинде кы-лып үндүрү турар продукцияны шыныры каш катан эки-жези, манаашкынч өзөгөткөн болган кижилерин амы-лындан чамдыктары үе-шакты кызырган-деп, мастерская-нын эргеленинч Геинидий Александрович Федотко бадит-кады.

Ачы-дуза көрүзгөринче 24 мастердинч мастерскаяда бижим-кады. Дүргөн болган нарын селтегелден алдына, амы үеңич чаа хедирерин индичерин,сымаа хол хамын база дараар. Билдыг чагыларынч мастерская чонон манап турар.

Хом тазыларынч язы-бүрү хемиктиг бүдүмелдер-ден өң кирип саймаларынч индичерин ары агарын өскертпа-ныне удуру вентиляционеры болган тускай дыштангыла өрөөнин, чунар болган өске-даа сантехниктиг чедиреринч мастер-скаяда база тургускан. Ажылчыларынч-да, аалчыларынч-даа кадыкшымында ол удуру дузалыг-деп, Геинидий Алек-сандерович сеткил ханын чугаалаар болду.

Кызылдың чурттакчыларында ачы-дуза чедиреринден ашты-да чоок-каны сууралдаран болган райондаран чагыларынч мастерская база алар. Уууунуктиг селтегелеринч моон соң-гар база органастаар. Тоску беш чылдагы тодаракчык чымдыла мастерскаяны коллективниг бугуруге планын амы-дыраага боттандыруу дээр бекиткен хуузалыгы алган ажил-даа турар.

Титов кудумчууна 18 дугаар ийн кавт бажымда мастер-ская чога ачы-дуза чедиреринч чагыларынч хуузалыг амы-дыраа болган сат чока кылып бугурургеле беле.

ЧУРУКТАРДА: мастерскаяны ажылдаа кирген тутудуку эвено. Уууу удуручкучу М. Эрес-оол (ОН ТАЛАЗЫНДА), сөөктү ажилдарын өөрү-биле түнөп олулары. А. СОДУНА — чаа мастерскаянын нияти хедери.

Фотолары авторнуу.

Көдөөнүң культура айтырыглары

Ёзулуг төп болур ужурулуг

Ирээ боп турары-биле төбү кайтатал. Амы үеңич ая-шынынч мынд апарган. Күш-ажылдың кижиле кыта-лаа, алдар-хуудурут, оң кылган, бү-дүрүн херээ нияти ажил-че-ректө катып кирген. Ша-ла-ылдыг бодуру ишчилер бөгү-гү амырларынч ёзулуг тур-гузукчулары, каастакчылары болган.

Культура бажыныча кээл турар кижилеринч сонурга-лып көдүрер, оларын улам чаарга тутар сорудагы-биле чоокта чаа «Тыва оюннар» кез-жозоңи органастаанын база чедире таарычталыг. Манаа анык өскөн-биле чедирештер тутар назымдар база кой кез-жозоңи таварыма эвес Тыва удуу-шагаан бээр-ле хостуг үе-шагаанда язы-бүрү оюннар ойнагарына сонургалыг чор-ган дээринч аныктар билин

ирээ боп турары-биле төбү кайтатал. Амы үеңич ая-шынынч мынд апарган. Күш-ажылдың кижиле кыта-лаа, алдар-хуудурут, оң кылган, бү-дүрүн херээ нияти ажил-че-ректө катып кирген. Ша-ла-ылдыг бодуру ишчилер бөгү-гү амырларынч ёзулуг тур-гузукчулары, каастакчылары болган.

мадаа чүлө хемик айтырыгта каксы доктааксалым. Ук албан чедиреринч нияти ромолон дугайын үстүнде-ле айтыкан мен. Бичаарга амы бо хүн-чедире бистин соругавыс чүдү-нчаа? Чорудуру турар хемчег-леринч белик органастаанын массалык, доштининч чедир амыры деп бодар мен. Ажы-биле чугаалаарга, клуб чононун нияти орган-бажыны болур ужурулуг. Адаа кижиле бүрүзү келиксээр, ойнап хөгжөксээр, дыштанымсаар, сеткил-сагы-нынч хандыр чугаалаажыксаар, чедиреринч эдил алыр дээр оралдаажыксаар болза өңи бол-тур ийик.

Оң калчак чедир алыра? Клубтарда, культура бажы-нарнында дээштинч, солуг, хой кыж кирикчилик хемчеглер эртин-ле турар. Кайта-даа ий-дег көрүчүнү, ёзулуг топ бол-

мадаа чүлө хемик айтырыгта каксы доктааксалым. Ук албан чедиреринч нияти ромолон дугайын үстүнде-ле айтыкан мен. Бичаарга амы бо хүн-чедире бистин соругавыс чүдү-нчаа? Чорудуру турар хемчег-леринч белик органастаанын массалык, доштининч чедир амыры деп бодар мен. Ажы-биле чугаалаарга, клуб чононун нияти орган-бажыны болур ужурулуг. Адаа кижиле бүрүзү келиксээр, ойнап хөгжөксээр, дыштанымсаар, сеткил-сагы-нынч хандыр чугаалаажыксаар, чедиреринч эдил алыр дээр оралдаажыксаар болза өңи бол-тур ийик.

Оң калчак чедир алыра? Клубтарда, культура бажы-нарнында дээштинч, солуг, хой кыж кирикчилик хемчеглер эртин-ле турар. Кайта-даа ий-дег көрүчүнү, ёзулуг топ бол-

Оң калчак чедир алыра? Клубтарда, культура бажы-нарнында дээштинч, солуг, хой кыж кирикчилик хемчеглер эртин-ле турар. Кайта-даа ий-дег көрүчүнү, ёзулуг топ бол-

Оң калчак чедир алыра? Клубтарда, культура бажы-нарнында дээштинч, солуг, хой кыж кирикчилик хемчеглер эртин-ле турар. Кайта-даа ий-дег көрүчүнү, ёзулуг топ бол-

Оң калчак чедир алыра? Клубтарда, культура бажы-нарнында дээштинч, солуг, хой кыж кирикчилик хемчеглер эртин-ле турар. Кайта-даа ий-дег көрүчүнү, ёзулуг топ бол-

Оң калчак чедир алыра? Клубтарда, культура бажы-нарнында дээштинч, солуг, хой кыж кирикчилик хемчеглер эртин-ле турар. Кайта-даа ий-дег көрүчүнү, ёзулуг топ бол-

Оң калчак чедир алыра? Клубтарда, культура бажы-нарнында дээштинч, солуг, хой кыж кирикчилик хемчеглер эртин-ле турар. Кайта-даа ий-дег көрүчүнү, ёзулуг топ бол-

Оң калчак чедир алыра? Клубтарда, культура бажы-нарнында дээштинч, солуг, хой кыж кирикчилик хемчеглер эртин-ле турар. Кайта-даа ий-дег көрүчүнү, ёзулуг топ бол-

Оң калчак чедир алыра? Клубтарда, культура бажы-нарнында дээштинч, солуг, хой кыж кирикчилик хемчеглер эртин-ле турар. Кайта-даа ий-дег көрүчүнү, ёзулуг топ бол-

Оң калчак чедир алыра? Клубтарда, культура бажы-нарнында дээштинч, солуг, хой кыж кирикчилик хемчеглер эртин-ле турар. Кайта-даа ий-дег көрүчүнү, ёзулуг топ бол-

Чамдык бодалдар

Уран чүдү үчилешеринч башкым Сергей Барыринч «Ча-раш чүдүге хандыкшыл» деп темага «Шың» солугта хемчег-лери үндүрүп чугаазын, ачаа хамаарыштыр бистин республи-канынч ырак-чоок булуңуна-рындаа назым-чар, арга-мерге-жи талазы-биле аныгы-аңгы кижилеринч бижигилээ чүдүлөр орус чогаалы А. П. Че-рептинч «Кижиле бүтү-ле чүве: арында, тевн-даа, сеткил-са-гымак-даа кайгамчык чараш болур ужурулуг» деп өткүт, мерген өскери кижининч са-гыжына кирин, боданымынч кайгар-ла албайды бээр-дир.

Бо чорун турар чугаа кижиле-ринч, мындгы өсүр орар амыг салгадым, аныктарынч коммунисттик кижизиндигине дээштинч салдары чедиреш-паан, чедире чедирештер элпн алырныча дузалар боор деп болуулар деп мен. Ууун турар санаа, сүме, чугаалары кижиле бүрү чыгыстап өм-чурундан анында, ачы-дуза, иди чыгарыларда чин хунунч клуб, библиотек-каларга, кызыл-булуңунарга, ааларга, кластарга, ортумак болган адыа өрөөлөгө чедир-леринч курстарыга коллек-тивни-биле номчун талыкын, ачаа сайгыларга кылар болза, дык-ла таарычталыг ийик.

Бо чугаага киришкен ном-чучулар чараш чүдүлү көрүк-сезин доданыг көстүп ту-рар амырларынч тодаргай кижилери-биле холбай көрүк-сезин доданыг көстүп ту-рар амырларынч тодаргай кижилери-биле холбай көрүк-

ауру турары өрөөдөлөг боор-дир. Мээң башкым чоран, чо-гаалы, амы үеде Алдан-Маадыр аттыг чурт-шичилел музейинч ажилдакчылар Мон-гун Боралоевич Кенин-Лопсан-ович аныгы-аңгы кижилеринч бодалдарынч илериин бижээ чүдүлөр ажалы чедирештер үчүдүлөр бижиттиген өскөр ёзул-луг-ла чононун мурунундан шиктел ишкаш адымдар чорду.

«Чараш чүдүге хандыкшыл» деп чугаага хамаарыштыр бо-дунуң чамдык бодалдарымынч бижийн.

Эге школаның эргинин ар-тан херигенинч эгелези, өрөө-нинч, ажиллап чорору чыл-дарын дугурунда бот-тымын-чыр уран чүдүге азык со-нуургалдыг чордум. Контр-терге язы-бүрү номерлер күсүдүн, өзөш-ла, хой-даа чон мурунуна ойнаар апар-ам назым-чар угала бөреду-жа, ады олуртумас, башка и-жи болга илде, өрөөнчилен-рини-ла бо-ла удуру бээр, контртергерден аргалыг-ла бо-ла эдилп кырганын кылар мен. Сагыш сеткилимч ойначы-би-ле кады, өчкө алыр бээр, Эңи күсүдөгиле адыкым ар-тык чакан алар, багы ойнаар-га аериле бээр, мыкшаш баш сугар чер тыпайн бар мен.

Сценегга ууун, чон муруну-га бараан болур ойнакчынык болган ону удурутуу турар кижилеринч харысалгалымынч дугайын чугаалаар бодалым.

Оң бөр 8 чыл эрткен, уг-лаан мен. Бай-Тайга районунч Кызыл-Даг суурунга болган чүве Агиткавартыра концерти көрүп ор мен. Ээлчегил номеринч чарлаан, сонда клуб шыгың долдуру чыгала кы-ручүдүн мурунуга кызылда-ган, эртер деп селбэр деп мы-дыртып алган, боду бекен хар чедир турар кижиле үнүп кел-ген, саман эгелези. Чамыга орган кирган дегини кижини шаамады үеңич хамына до-мөйлөн, а мен мыкшаш, куду көрүп олурукчун, дараазында номерлеринч-ла орта көрбө-дөн. Соулунда барын ийди улуусун культуразын ара-соор көрүскенин дээш удуруч-чуну сагыларган дээр чо-раан.

Шынап-ла мындыг Кандыг-бар ташымын, шоодунуң, шик-чегилеңг көрө эки. Ачаа уран чүдү талазы-биле мерге-жиля чымыс, концерт номерле-ринч алгы албас чире кижилер тургулары, оюлунда маргыл-далар үндүрүлгөринч манаа база немен казын.

Мурунку чылдарда Аксы-Барлыктын аныктарын уран, солун талантыны чога баш-лааргады, районга дээр түң-нелдерин чалаан ий келген. Амында шымаа чок. Мадаа ты-вылар инициатива, органи-зация чотугаа херек.

А. ХЕРТЕК.

СПОРТ

ЧУГАА ЧОРУП ТУР

Бодалым мындыг. Уйген кон-церттеринч хой хезин ук-шашына чымыс, чедире чедире чок. Дыкка хой көрүс-түгөн номерлер чон караанга шоот болган. Чамдык агит-кавартыралар кайдыг-лаа хөг-жүм херекеси чока ойнаар-ган. Көпүр орарга азык аны-шчы чок боор чорду. Билдыг концерт кижининч сеткилге чараш чүвени арттырып ий-даас.

Сая сүрер дээр эвес, ша-кымынар чедир кылбаан үдөл-гө, ужуру-тка, тема чок концерттеринч үндүреринч орунуга үндүрүлгө дээр. Чүлө бисте мындыг бөр өске чедире кадымыг? Агиткавартыра кон-церттеринч дугайын өскө өй-өөрдөн дымдаажымыс.

Маргылдаагы концерттерге жюрини шилип аларда, иди-чегилеңг көрө эки. Ачаа уран чүдү талазы-биле мерге-жиля чымыс, концерт номерле-ринч алгы албас чире кижилер тургулары, оюлунда маргыл-далар үндүрүлгөринч манаа база немен казын.

Мурунку чылдарда Аксы-Барлыктын аныктарын уран, солун талантыны чога баш-лааргады, районга дээр түң-нелдерин чалаан ий келген. Амында шымаа чок. Мадаа ты-вылар инициатива, органи-зация чотугаа херек.

А. ХЕРТЕК.

СПОРТ

БООДАЛГА

МАРГЫЛДААЗЫ

ССРЭ-нин Удурутынч спорткадындагы кийештир чоокта чаа Кызылдың ДОСААФ болган күш-культу-ра коллективтеринч аразында боодалга маргылдаазы эр-тиркен. Адаа 22 команда ки-ришкен. Бир адыжы-ла 50 метр чегре биче аралыг вин-товка-биле 30 оык алар тур-ган.

Спортну чидиг маргылаан-нын түнелинде политтех-никумунч командазынч бирге чег-ре үген. Олар ниятын-биле 798 сан аткаш, республика болган хоорайнын эртенч чы-гы чемпону Тываның алектр-отроцкининч командазынч ашкан. Ол булуругенинч ко-мандазын 788 саныг болган. Ушкү чегре көзө ажил-агыг техникумулунч командазы ал-ган.

Хууда бирги черин политтех-никум командиынын адыг-жызы А. Марчелко алган. Ол 275 сан аткаш. Электротех-ника бугуругенинч төлөзү Г. Павлушкин 273 сан аткаш, ийгини шаднага чедикен В. Винник (политтехникум) үш-кү черин элээн.

Херээженерден эки түн-нели политтехникумунч аны-жы аджыжы Л. Смагина көр-гүзү, 266 сан аткаш.

А. ЕФИМОВ.

ДЫШТАНЫР ХУННЕРДЕ

Парка массалыг селтүүс-төөшкн, ол мыкшаш хамааты камгалалынын талазы-биле ка-литан Кечка-оол аттыг шад-наа даш хоорай эстафетасын субботада эртен 10 шакта эге-лээр. Спорттук национал хе-вилеринче хоорай спарта-канында 14 шакта эгелээр. Бо бүгүнч «Хүреш стадионга көрүп болур силер.

Воскресенье В. И. Ленин шолге хоорайнын пионердер-инч садыа болур. Ук садыту пионер организациынын тө-рүттүгөн хүнүге турсаакан-ган. Саг 11 шакта эгелээр, 12 шактан 13 шакка чедир про-нердеринч ыры болган чыс-каал көрүдөш эртер.

ДЫШТАНЫР ХУН ШТАВЫ.

ТЕЛЕ-ВИДЕНИЕ

МАЙ 18-ТЕ

МОСКВАДАН

12.00 — Дамчыдалгалар про-граммасы. 12.05 — Мелдөөлөр. 12.10 — Эңиг телекөргүзүт. «Ойнаарактар» магалиндогу. 12.40 — Уруларга. «Пионерия» киножурна. 12.50 — «Кадик-шыл». Эртем-негелдегилеги про-грамма. 13.20 — 13.30 — Чалсар. 13.30 — Уруларга. «Барыбын чак-ла!» Уран-чедир фильм. 15.10 — «Надя Павлова танымал тур» деп документалдыг фильминч баш-тайгы көргүзүү. 15.30 — Эң-иг телекөргүзүт. «Дирин ам-танар оранында». 16.30 — Социалисттик Күш-ажылдын Маадырларынч чагыларынч эбугаар концерт. 17.15 — «Дээрде кылайтын чор» деп уран-чедир телефильминч баш-тайгы көргүзүү.

Аудиториялар манап турар

Хамааты ужу чүдүдү Красноярскке өгел-ле 1974 тылда аныктар хуузалы аларын чарлап тур.

1. **ХАМААТЫ УЖАР ЧҮҮЛДҮҮ ИНЖЕНЕР-ЛЕРНИНЧ РИГАДА ИНСТИТУДУ** дараазында факультеттерге (хундуску салбыр):

- механика,
- электротехника,
- радиотехника,
- автоматика болган саналга техниказы,
- инженер-экономика.

Институт самолёттар болган авиациондикти-лер ажыгалынын, самолёттарынч авиаторларынч электродерининч ажыгалына ажилгаар талазы-биле, самолёттарынч радио дерининч бол-ган саналга машиналарынч, экономика болган агаар транспорт органастарынч инженер-леринч бекетээр. Сөөктү ийн мергежле херээ-жен кижилерин хүлээп ал болур. Өөрениринч хуусаазы 5 чыл 6 ай.

2. **ХАМААТЫ УЖАР ЧҮҮЛДҮҮ АКАДЕМИЯ-ЗЫНГА** — штурман факультетинде (хундуску сал-быр), инженер-штурманярына бекетээр. Өөрө-ңү хуусаазы 5 чыл.

3. **ХАМААТЫ УЖАР ЧҮҮЛДҮҮ АВИАТЕХ-НИКТИГ УЧИЛШЕЛЕРИНЧЕ** (хундуску сал-бырга).

ЕГОРЬЕВТИНЧ — самолёттарынч болган авиациондиктеринч техниктиг ажыгалымынч талазы-биле техниктерин, нефть болган газты шыг-жаар талазы-биле база транспорт чепсек-херек-селдеринч техниктерин бекетээр.

ВЫБОРГҮТҮЧ — самолёттарынч, вертолёттар-ынч болган авиациондиктеринч техниктиг ажыгалымынч талазы-биле техниктерин бекет-ээр.

СЛАВЯНСКАЯ — самолёттарынч болган шим-чедиктеринч техниктиг ажыгалымынч талазы-биле техниктерин, удуушкунунарны чыркы техниказынын чепсектери-биле башкарар техник-тиг ажыгалымынч болган аэропорттарынч электро-турууларынч талазы-биле техник-электри-ктерин бекетээр.

ИРКУТСКНИНЧ болган троичкиннинч — самолёттар болган авиациондиктеринч ажыгалымынч талазы-биле техниктерин бекетээр.

ЛЕНИНГРАДТИНЧ — сөөктүге болган сая-рынга албаныча техниктерин бекетээр.

4. Хамааты ужу чүдүдү тускай албанынч авиациондиктеринч:

- **КРИВОЙ-РОГТУЧ** — самолёттарынч радиоло-

кация дериг-херекселдеринч ажыгалымынч талазы-биле радиотехниктерин, авиаторларынч болган самолёттарынч электродерининч ажыгалы-мынч талазы-биле техник-электриктиги бекет-ээр.

РЫЛЬСКИННИЧ — аэропорттарынч радиоло-кация болган радионавигация дериглеринч тех-никтиг ажыгалымынч талазы-биле радиотехник-терин, ужу чүдүдү электрорадио харылаазыны-нч техниктерин бекетээр.

5. Хамааты ужу чүдүдү ужуушкуну-техник-тиг училшелеринче:

ОМСКИННИЧ — самолёттар ужуушкунуларын, аэропорттарынч радиокация дериглеринч ажыгалымынч талазы-биле радиотехниктерин, ужу чүдү приборларын, самолёттарынч болган вертолёттарынч электродерининч ажыгалы-мынч талазы-биле техник-электриктиги, само-лёттарынч радиокация дериглеринч техник-тиг ажыгалымынч талазы-биле техник-электри-ктерин бекетээр.

РИГАНЫЧ — самолёттарынч агаарга шим-чозошкын башкарар талазы-биле диспетчерлерин, самолёттарынч радио-биле башкарарынч тех-никтиг ажыгалымынч талазы-биле техниктерин, аэропорттарынч радиокация болган радиона-вигация дериглеринч техниктиг ажыгалымынч талазы-биле радио-техниктерин, ужу чүдүдү электрорадио харылаазынынч техниктерин бекет-ээр.

6. Хамааты ужу чүдүдү ужуушкуну учил-шелеринче:

БУГУРСУЛАННЫЧ болган КРАСНОКУТСКИ-НИНЧ училшелери — самолёттар ужуушкунуларын бекетээр.

КРЕМЕНЧУГТУЧ — самолёттар болган вер-толёттар ужуушкунуларын бекетээр.

КИРОВОГРАДТИНЧ — штурманнармы болган самолёттарынч агаарга шимчозошкын башкарар талазы-биле диспетчерлеринч бекетээр.

Хамааты ужу чүдүдү ужуушкуну-штурман училшелеринч СССР хамаатымы, 17-ден 22 хар чедир, ортумак школа дооскан, калымынч байлаы ужуушкунуна тааржыр, эр кижилерин хүлээп алар. Мергежил аайы-биле өөренир хуу-саазы — ужуушкуну — 2 чыл 10 ай, штурманга — 2 чыл 6 ай.

Ужуушкуну-штурман болган ужуушкуну-техниктиг училшелери «самолёттарынч агаарга шимчозошкын башкарар талазы-биле мерге-жилге» СССР хамаатымы, 17-ден 25 хар чедир,

ортумак эртемниг, калымынч байдаы ужуушкуну ажылнага тааржыр, эр кижилерин хүлээп алар. Өөренир хуусаазы 2 чыл 6 ай.

Ужу чүдүдү авиатехниктиг училшелеринче болган тускай албанынч авиациондиктеринге 17-ден 25 хар назымдык, ортумак эртемниг, калымынч байлаы самолёттарынч болган вертолёттарынч техниктиг ажыгалымынч талазы-биле авиациондиктеринч, самолёттарынч радио-биле башкарарынч техниктиг ажыгалымынч талазы-биле радиотехниктерин, ужу чүдүдү электрорадио харылаазынынч техниктерин бекетээр.

Билдиринкининч июль 1-ден июль 25-ке чедир хүлээп алар. Документтеринч чүдө болуу акаар: